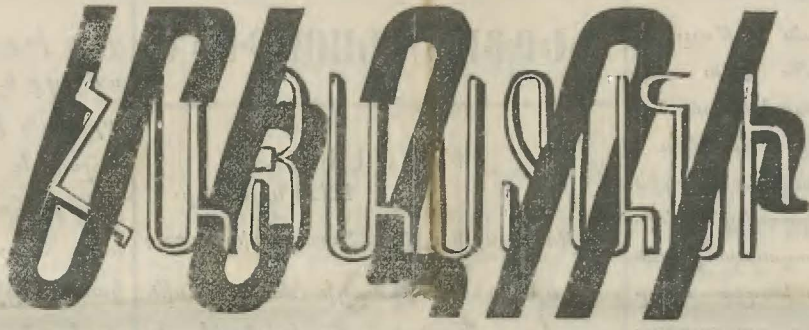


Տարեկան գինն է 10 ռուբլի:
վեց ամսուան՝ 5 ռ., երեք ամսուան՝ 3 ռ., ամիսը 1 ռ.:
Առանձին համարներով խրատները 5 կոպեկ:
Խրատները բաց է ամեն օր բացի կիրակի և տոն օրերից
առաւօտեան 11—2 ժամը կէսօրից յետ:

Օտարաբարացիքի դիմում են ուղարկել խմբագրութեան հետեւեալ հասցեով. — В. ред. газеты «Мелу Адама», в. Тиф-
лис, к. Redaction de «Moghul Hahastani», à Tiflis.
(Caucase).



Խմբագրութեանն ուղարկած թէ յօդուածները եւ թէ նամակները
պէտք է պարզ դրուած լինին դրոյի ստորագրութեամբ եւ հասցեով:
Խմբագրութեանը կարող է փոփոխել, ուղղել եւ կրճատել յօդուած-
ները: Խմբագրութեանը իւր վերայ չէ առնում յետ ուղարկել յօ-
դուածները եւ պահում է երկու ամիս մինչև ցարհանդ:

Յայտարարութիւնները համար վճարում են ամեն մի բառին 2 կոպ:
Յայտարարութիւններ ընդունվում են հայերէն եւ օտար լեզուներով:
Յայտարարութիւններ ընդունվում են խմբագրատանը, ակովկաս:
հիւրանոցի տակ պ. Տէր-Յովսէփեանի ծխախոտի խանութում են
պ. Հանգիստեանի պալիտիոնում:

ԱՌԱՋԻՆԿՈՒՄ 1885 ԹՈՒԱԿԱՆԵՐԻ
„ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ“
ԳԱՂԱԳԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐԸ
Կը հրատարակվի նոյն դիրքով եւ ծրագրով:
ԲՈՎԱՆԵՐԱԿՈՒԹԻՒՆ:

I) Պետական կարգադրութիւնը. — II) Առաջնորդները առօրեայ ամենա-
տեսակ խնդիրները մասին: — III) Ներքին առաւելում. — Տեղական և հասարակական
խնդիրները վերաբերութեամբ յօդուածներ և թղթակցութիւններ. — IV) Գաղաքա-
կան վիճակի վերայ յօդուածներ և լուրեր. — V) Մանր լուրեր. — VI) Խառն լու-
րեր. — VII) Բանասիրական. — Ֆէլիէստներ, Պատկերներ, Վեպեր, Մատենախո-
սութիւններ, Գննադատութիւններ, Գիտութեան և արհեստի վերաբերեալ յօդուած-
ներ. — VIII) Պատասխաններ. — IX) Յայտարարութիւններ զանազան լեզուներով:

Տարեկան բաժանորդագինն է 10 ռուբլի կիսամեայ 5 ռուբլի:

Փոստի եւ արան հասցեւորման ծախսը խմբագրութեան վերայ է:
Ստորագրվել կարելի է Թիֆլիսում: I) Խմբագրատանը. — II) պ. Բ.
Հաճութեամբ զործարարութիւնում. — III) Զ. Գրիգորիանի գրականու-
թեան. — IV) պ. Յ. Հաճութեամբ խանութում:

Դիմումները: Առաջիկայ տարին «Մեղուն» կը հրատարակվի երէք կամ աւելի անգամ,
եթէ նշանակաւ միջոցները կը ներկն:

ОТКРЫТА ПОДПИСКА
на 1885 годъ
на ежедневную литературно-политическую газету
„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“
ИЗДАВАЕМУЮ ВЪ ТИФЛИСѢ
(II годъ изданія)
ПРОГРАММА газеты общія всѣмъ литературно-политическимъ ежеднев-
нымъ изданіямъ, съ возможно широкимъ развитіемъ мѣстнаго отдѣла.
Подписная цѣна съ доставкою и пересылкою въ Россіи на годъ 10 руб.;
на 6 мѣс. — 6 р.; на 3 мѣс. — 3 р. 50 к.; на 1 мѣс. — 1 р. 50 к.
Подписка принимается: въ Тифлисѣ въ конторѣ редакціи при Газетномъ
Агентствѣ В. ШАВЕРДОВА, въ С.-Петербургѣ въ книжномъ магазинѣ „Но-
ваго Времени“. Изгородные адресуютъ свои требованія въ Тифлисѣ, въ кон-
тору редакціи „Новаго Обозрѣнія“, при газетномъ Агентствѣ В. Шавердова.
Редакторъ-издатель А. В. Степановъ
(10—6)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԻՆԵԴԵԼԻ

(ՉՈՐԱ ՕՐՈՒԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ)
ՕՐ ԵՐՐՈՐԴ—ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ
ՀԳ.

Հանգստանալու ժամանակ էր: Արշա-
կը արդէն քնած էր: Տէր Պետրոսը ճը-
րտելից հիւրին, իւր հետ միասին, զը-
նայ դռնը և ձիանքը տեսնել:
— Թորո—գարձաւ ասոյ քահանան
իւր օրդոյն—խալ զու գնա հարստայի,
կոթիւրին, ասա, որ զայ անկողին պատ-
րաստէ: Թորոն վաղ տուեց գործը:
— Եսթեր... այս անունը կարծես և.
ընթարկան մի ցնցիւն յառաջացրեց
Անթուանին մէջ: Մի քանի վայրկեան
կանգնած տեղումը մնաց երկտատարը,
և միմիայն տանտաւորը կրկնակի հրա-
ւելից սթափելով՝ հետեց նրան դէպի
գործը: Սրահի մէջ նրանք պատահեցին
և՛ Եսթերին, որ, փոքր ինչ առաջ, կե-
րակրի ամանները բերող նոյն մանու-
հատակ կինն էր: Սա մտաւ ինքնա-
նայ:

*) Տես «Մեղուն» № 91.

ԲՈՎԱՆԵՐԱԿՈՒԹԻՒՆ:

Կաթնաղիւտական խնդիր. — Պ. Մ. Պը-
լուկեանցի երկատկութեան առթիւ:
Ներքին Տեսութիւն. — Թղթակ-
ցութիւններ և Պօսթից:
Քաղաքական. — Գաղաքական
լուրեր:
Մանր լուրեր:
Խառն լուրեր:
Խմբագրութեան պատասխաններ:
Յայտարարութիւններ:
Բանասիրական. — Գինեղե:

ԹԻՖԼԻՍ, 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1884 Թ.

III

Մեր անցեալ յօդուածով այն
միտքը յայտնեցինք, թէ կարելի չէ
կայ կաթնաղիւտական ընտրութեան
համար, որ իւրաքանչիւր հրապա-
րակաւ հանդէս բերէ իւր ընտրե-
լին և սորա արժանաւորութիւնը
հաստատելու համար ըստ սովորու-
թեան անուանարկէ մնացեալ ար-
ժանաւորներին կամ այլոց ընտրելի-
ներին, քանի որ նոքա ամենքն էլ
զերթէ մի և նոյն դպրոցի և կեանքի
ամանը են:

Գիտենք, որ սորա զէմ պիտի ա-
ռարկեն, թէ մենք պէտք է ամեն
զործում քաղաքակրթութեան աշխար-
հի օրինակին հետեւնք: Ինչո՞ւ նո-
ցա մէջ այնպիսի անպատշաճ համար-
ձակութեամբ իւրաքանչիւր կուսակ-
ցութիւն իւր ընտրելին է առաջ բե-
րում և սրան ամեն ներքին միջե-
լակ անհրկի (կաշառք) միջոցներով
պաշտպանում: Մի՞թէ համոզել օ-
րինակներ չեն այն ընտրութիւնը,
որ կատարվեցան Միացեալ-Նահանգ-
ներում և Ֆրանսիայում Անգլիայում

և Գերմանիայում: Սոցա ժամանակ
հրապարակեցինք զործ չը դրեցան,
մինչև իսկ բնութիւնը և սպանու-
թիւնը տեղի ունեցան:

Այդ երկրներում տեղի ունեցած
բուռն միջոցներն անգամ կարելի է
բացատրել: Այնտեղ կան քաղա-
քական կուսակցութիւններ, որոնց
իւրաքանչիւր իւր վարչական ծրա-
գիրն ունի, որով պէտք է բոլոր առ-
բութեան կազմակերպութիւնն ու
վարչական կարգը փոխվի. և իւրա-
քանչիւր կուսակցութիւն, որ հա-
մոզված է իւր ծրագրի աւելի ար-
դիւնաւորութեամբ պետութեան հա-
մար, ձգնում է վարչական իշխանու-
թիւնը ձեռք ձգել:

Բայց մեր մէջ այդպիսի իրողու-
թիւն չէ կայ և չէ կարող լինել
կաթնաղիւտական ընտրութեան վե-
րաբերութեամբ, որովհետեւ ուր
լինի կաթնաղիւտ, մի և նոյն ծրագ-
րին պիտի հետեւի եկեղեցւոյ վար-
չութեան մէջ. այդ ծրագիրը կազ-
մում են եկեղեցւոյ կանոններն ու
սովորութիւնը, որոնցից շեղվելու
ոչ մի կաթնաղիւտ իրաւունք չ'ունի
աւելի ևս եկեղեցւոյ վարչապետու-
թեան վերաբերութեամբ. այստեղ
նա միայն և ի՞նչ պահպանողական
զիրք պիտի բռնէ: Պետական վար-
չութիւնը միշտ ենթարկված են փո-
փոխութեանց, համաձայն ժողովրդի
վարչացման աստիճանին, որ առա-
ջացնում է նոր պիտոյքներ, նոր գա-
ղափարներ հասարակական կեանքի
պայմանները վերաբերութեամբ, ո-
րոնք և առաջացնում են կուսակցու-
թիւնը իրանց ծրագրիներով— սա
պետական կեանքի կենդանութիւ-

նրն է, կատարելագործութիւնն է.
իսկ եկեղեցին իւր վարչապետու-
թեամբ անփոփոխ հաստատութիւն
է, միշտ մի և նոյն, միշտ կենդանի,
որովհետեւ նորա կոչումն ժողովրդի
միայն բարոյական շինութիւնն է,
հիմնված փրկչի անփոփոխ և յաւի-
տեան հիմնարկ վարչապետու-
թեան վերայ:

Եկեղեցւոյ վարչապետութեան և
սորա նպատակի անփոփոխութեան
հետ սերտ կապ ունի և նորա վար-
չական ծրագիրն որ չէ կարող փոխ-
վել և որ և է նոր բարոյական և
ընկերական վարչապետութեան ազ-
դեցութեան ենթարկվելու ուստի և
կուսակցութիւնը կաթնաղիւտական
ընտրութեան վերաբերութեամբ ան-
հրաժեշտութեամբ և անմիտ նորափ-
րութեանց ծնունդ է:

Այսպէս ուրեմն ուր էլ ընտրվի
կաթնաղիւտ, նա ոչ մի նորութիւն
մտնել և եկեղեցական վարչութեան
և վարչապետութեան մէջ ոչ կա-
րող է և ոչ էլ իրաւունք ունի. ա-
մեն կաթնաղիւտ էլ պէտք է պահպա-
նողական լինի: Մէկի գերազանցու-
թիւնը միւսի վերայ պիտի կայանայ
միայն նորա ընդունակութեան մէջ
աւելի բարեկարգելու եղանակ և
զործարարութեան այն իրաւունքներն,
որ ունի եկեղեցին, ինչպէս և ճար-
պիտութեան մէջ յարաբերութիւն-
ներում այն հանգամանաց հետ, ո-
րոնց մէջ նա պէտք է զործէ: Ու-
րեմն հայ կաթնաղիւտին ամենակա-
րեղն են, իւր հաւատարմութեան
հետ եկեղեցւոյն, բնական խելքը
կամ և փորձաւորութիւն:

Գործող է: Արջուկ, այ դու թշուառական,
հիւրիս վախճարի: Սրա անունը, բարե-
կամ, ևս Արջուկ և՛ դրել, որովհետեւ—
տեսնում ես—իսկ և իսկ արջի քոթոթ
կարծես լինի:

— Ես կարծեցի, տէր հայր, թէ դա
բաւիլ չնկրից մէկն է, որ եկել և պահ է
մտել—իւր հողեկան տաքնապը այս սը-
տովը պարտկեց վերջապէս Անթու-
անին:

— Ո՛հ, ո՛չ, միամիտ կաց: Բաւիլ չնե-
րը իրանց տեղիցը չեն չարթել: — Հա,
այն էի ասում, ձեր կողմի եղները զի-
մացկոն են արդեօք:

— Ո՛հ այնքան:
— Ուրեմն դրա համար էլ, երեկ, զը-
նկրել էժան է: Մեր կողմի եղները, ճը-
մարիտ է, խոշոր չեն, սակայն շատ զի-
մացիւն են:

ՀԳ.

Գնացին գոմէշների և մատակների
չարքը: Անցան կիման չորքոտաները բա-
մինը, տեսան նայպէս հորթոցը:

Ամեն տեղ տէր Պետրոսը մի առ մի
տնտրում էր իւր աղարանի մտերները,
կարծեմ, չունի տէրք է լինի, կապ-
կապը Անթուանին:

— Սա, ո՛չ, ո՛չ, հա, հա, հա—հայր ու
որդի ծիծաղել սկսան: — Սա մատակի
ձագ է, բարեկամ: Թշուառականը շատ

նում էր:

Ի վերջոյ տանուաւրը հրապարակեց հիւ-
րին յետ դառնալ սենեակի հանգստանա-
լու: Բայց Անթուանին աչքում, այդ
բայցին, հանգստութիւնը նշանակութիւն
չունէր: Նրան հարկաւոր էր, մի կեր-
պով, տանտաւորը հարսի ուր լինելը ի-
մանալ: Ուստի Լեւոնը դարձաւ դէպի
քահանայ:

— Ասացէք ինդրեմ, տէր հայր, ձեր
կողմերի սովորութիւնը ինչպէս է: Դաշ-
տային պարագայներին կանայք ևս
մասնակցում են:

— Ի՛նչպէս չէ: Թէ անական և թէ
զաշտային պարագայներում գիւղա-
ցու զլիաւոր թիւ ու թիկունքը նրա կի-
նրն է, հարան է, աղջկին է:

— Այնպէս, որ տէր հայր, ձեզանում,
համեմատաբար, երջանկաւորն է այն
մարդը, որոյ տան մէջ կին-արմատները
բազմաթիւ են:

— Անշուշտ: Եւ զլիաւորապէս այդ է
պատճառը, որ մեզանում կինը շատ
յարգի է: Նշուելիս նա փեսայացուից
փող է առնում, որոյ մի մասը ծնողը
ստեղծականացնում է իրան: Գիւղացու
համար աղջկը մարդու տալ, — նշանա-
կում է մի զործն ուժից զրկուել:

— Ձեր ընտանիքը, տէր հայր, բազ-

Մենք «Մեղուկ» մէջ հաղորդեցինք, որ լայն տեսակ մի փոքրիկ տետր, պ. Մ. Պլուզեանցի երկարութիւնն, որ բաւականապէս իւր մէջ ի Տէր հանգուցեալ Սարգիս Կալիպոս Զաւարեանցի կենսագրութիւնն և նորա կտակը: Կենսագրութիւնը շատ համառօտ է՝ նա կարօտ է աւելի ընդարձակ և քննական հայեացքի, որ յայտնի բան է ապագայ պատմաբանի գործ է: Բայց մենք չենք կարող իբրև ժամանակակից և իբրև մասնակից այն գործերի, որոնք նկարագրած են այդ տետրակում անձնութեանը, լըռել և գէթ մասամբ ձգնորոգութիւնը յեղեան չը հանել:

Յիշեալ տետրակի մէջ ի միջի այլոց յիշվում է, թէ կազմվել է 1861 թ. մի հոգաբարձութիւն Ներսիսեան զպրօցի համար, որ գրել է կանոնադրութիւն՝ որով շատ սահմանափակվում էր առաջնորդի իրաւունքն ու իշխանութիւնը զպրօցու: Սարգիս Սրբազանը չէ համաձայնում այս կանոնադրութեան պա. հանձնարքին, հոգաբարձուր զանգառ են գրում ի Տէր հանգուցեալ Մատթէոս կաթողիկոսին, որ հրաւիրում է Նորին Սրբազնութեան իշխմանը, ուր և նա մնում է, չը նայելով որ ժողովուրդը բազմաթիւ ստորագրութեամբ խնդրում է նորա վերադարձը թիֆլիս: Այսպէս պ. հեղինակը Սարգիս Սրբազանի առաջնորդութիւնը հեռանալը վերաբերում է խնդրեցի մի հոգաբարձութեան, որ գոյութիւն չ'ունէր և ոչ մի կանոնադրութիւն էլ գրած չէր:

Ներսիսեան զպրօցի կանոնադրութիւնը գրում էր մի մասնաժողով հանդուցեալ գէներալ Լյումիա Գեորգեան Սրբութեան մասնակցութեամբ և նախագահութեամբ: Այդ մասնաժողովն ընտրված էր թիֆլիսի 21 եկեղեցիների պատգամաւորների ժողովից, համաձայն հայրապետի կոնդակին: Այդ մասնաժողովը, որ հոգաբարձութիւն չէր, մշակեց վերջուրէն իր կանոնադրութիւնը թիֆլիսի Ներսիսեան ազգային-հոգևոր զպրօցի կառավարութեան համար, որ և քննիկցեալ պատգամաւորների ժողովի մէջ և կարեւոր փոփոխութիւններէից յետ ուղարկվեցաւ ս. Էքզիմարին վեհափառ Հայրապետի հաստատութեան և ի ձեռն սորա կա-

ռավարութեան զննութեան և թողնուութեան ի գործադրութիւն: Ահա այս կանոնադրութեան, որ կազմվեցաւ ժողովրդի պատգամաւորաց հաւանութեամբ, զիմադրեց հանդուցեալ Սարգիս Սրբազանն, որ և շատ վրդովեց թիֆլիսի ժողովրդեան: Այս պատգամութեան ներքոյ Նորին Օծութեան խնդիր ուղղվեցաւ 15 հազար անձանց ստորագրութեամբ, որ հանդուցեալ Սարգիս Սրբազանը հանով առաջնորդութիւնից:

Այս գործին մասնակցողներից շատերը դեռ ևս կենդանի վիճակի մէջ, որոնց մէջ նշանաւոր տեղ էր բռնում մեծ. Գր. Խվ. Խզմիրեանցը: Հայրապետը լսեց ժողովրդեան խնդիրն, հրաւիրեց Սարգիս Սրբազանին իշխմանը և հանեց թիֆլիսի առաջնորդութիւնից: Եւսկայաւ այն ժամանակ, որ անձինք ոմանք ազնուականը և իշխանադուրը, կուսակիցը Ս. Առաջնորդին, դրած են Նորին Օծութեան խնդիր և պահանջած Սարգիս Սրբազանի վերադարձն ի թիֆլիս. միայն այդ խնդիրն անհետանք մնաց: Իսկ կենսագրութեան տետրում յիշված հոգաբարձութիւնը կազմվեցաւ յետոյ, երբ Ներսիսեան զպրօցի կանոնադրութիւնը հաստատված ստացվեցաւ սինոդից, պատգամաւորաց ժողովը հաւաքվեցաւ ու համաձայն նորա ընտրեց 12 հոգաբարձուր, որոնք առաջնորդեցան Նորին Օծութեան ի հաստատութիւն: Այս կարգը պահպանվում է մինչև ցայսօր էլ, սկսած 1862 թ. ապրիլից: Այս է ճիշդ իրողութիւնը:

Մենք այստեղ զետեղեցինք յիշեցած չենք որ և է ստույգ զգեալ հանդուցեալ Սարգիս Սրբազանի յիշատակի վերայ: Ոչ Որքան իրաւացի էր, թէ անիրաւացի Նորին Սրբազնութեան անհաւանութիւնը ժողովրդի պատգամաւորաց զժողովը կանոնադրութեան, այդ ապագայ պատմադրի գործ է. մենք իբրև ազնուական և մասնակից, միայն փաստի ձգնորոգութիւնը վերականգնել ցանկացանք և պարզաբան համարեցինք:

ՆԵՐՏԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պ. Օ. Ի. Ս.
12/24 նոյեմբեր.

(Թղթակցութիւն «Մեղուկ» Հոյսատունիս լրագրին)

Ներսէս Պատրիարքի մահը բոլոր լրագրից, թուական մը կը փակէ, և թուական մը կը բանայ:

Տէր-Ներսէս Պատրիարք հանձնար մը չէր ոչ գրական և ոչ վարչական ճիւղին մէջ և մեզի պէս ազդ մը ներկային մէջ կառավարուելու համար անպատճառ հանձնար մը կարօտ էր: Բայց Ներսէս Պատրիարք գեղեցիկ տաղանդ մ'էր գրականութեան և հոգևոր պերճախօսութեան մէջ, ժիւր անձնաւորութիւն մ'էր: Բառին ընդարձակ նշանակութեամբ առաքելին եկեղեցական մ'էր և ի վերջան զամենայն չէր «վարձկան հովիւ» մը նման այն բաղմնաց, որ ընդ ծով և ընդ ցամաք յաճին՝ պատրիարքութեան քուէ վտակելու համար: Այլ էր «հովիւ քաջ» որ զննէ զանձն ի վերայ հասնա:

Եթէ մեծ էր Ներսիսի ժողովրդապիտութիւնը, նուազ մեծ էր իրաւունք և իւր ժողովրդականութիւնը: Այն է իւր գտած ընդհանուր համակրութիւնը և յարգանքը: Գեռ. մինչև այսօր հեռադիրք և նամակը կը տեղան ի պատրիարքարան և հանգուցեալ լինի ընտանիքը: Ի՞նչո՞ւ: Մտնէ՞ս, չե՞ս, թերեւ Քարոսիլիս, վեհափառ Սինովա, Պուրթըշ, Կալայ, Կովկասու և Անդրկովկասու շատ քաղաքներ, հայաբնակ գաւառաց, ամեն առաջնորդանիստ կեդրոններ, ինչպէս և Նիկիոս իրենց ցաւակցութեան զգացումները հեռադիրք կամ գրով կամ ծաղիկայ փունջերով զրին առ ոտս դադարին, աղբայրն ժողովը ամիս մը դադրե-

ցուց իւր նիստերը ինչան ազդ ուսանողը և ուսանողաց ընկերութիւնը արական թէ իգական սուգ առին: Պօլսոյ և գաւառաց ամեն հայ եկեղեցիք հոգևորական պատարագներ, պաշտօններ և մարմնաքննիկ կատարեցին և ներքոյն կարգացուցան իւր ժողովրդեան:

Այժմ ինչպէս վերոյիշեալ քաղաքներէն մի քանիին մէջ՝ այսպէս և Պօլսոյ զանազան թաղերու մէջ հանգանակութիւն մը բացուած է Ներսիսի յիշատակը յաւերճացնելու համար և այսօր ի Բերա գումարեալ հայ մեծաւանդ ժողովք մը կարծեմ կը խորհրդածէր թէ ինչ կերպով հնարաւոր է Ներսիսեան հիշատակը խորհրդածել: Ինչպէս որ ազգին համար պիտոյք մ'է՛ք. հանգուցեալ հայրապետին բաղձնաց ամենէն աւելի համապատասխանող հաստատութիւն մը: Ըստ որում կեդրոնական վարժարանի մը դադարեալ իւր օրով յոյացուցաւ, նախապատրաստութիւնը իւր օրով եղան և բաւական յառաջանալ, բայց որովհետեւ մեր մէջ սովորութիւն է ամեն բան կիսատար թողնել, այս գործն ալ այնպէս եղաւ, որովհետեւ նուիրատուք, ուսումնական խորհուրդ և ազգ. վարչութիւն միմեանց մէջ չը կարողացան համաձայնութիւն մը գոյացնել: Բայց թերևս պատրիարքական դահլուճ գաւառական իրենց կարգին զոհն բան մը իրենց դադարեալ և ներդաշնակութիւնը հաստատուէ:

Ներսիսի յիշատակը միայն ի հայոց չը պատուեցաւ, այլ առ հասարակ յօտարաց, ասորիք, պուլ-լարք, յոյնք և բոլորեալ հայք թէ օտարք վերջապէս ինչ որ լատին

եկեղեցւոյ չէր վերաբերէր պաշտօնական թէ անպաշտօն կերպով իրենց ցաւակցութիւնը և խորին յարգանքը յայտնեցին: Ինչպէս իւր վաղմի հակառակորդ օսմ. Գուռը՝ օղոսաւ, սովորական ցաւակցութեան զգացումները և համակրութիւնը՝ և պարբերաբար նամակով մը հաղորդեց պատրիարքարանի: Բայց յունաց կղերիկ, մամուլն և ժողովրդեան ցոյց տուած համակրութիւնը անբաղաւտելի ուրիշ ու է հասարակութեան հետ: Աթինքի լրագիրք գովեստով կը խօսեն հանգուցեալ վերայ և հեռագրով իրենց թղթակցաց պատուէր տուած էին յուզարկաւորութեան ներկայ գտնուելու իսկ Աթինքի պաշտօնական լրագիրք «Ֆիլիսթիա» իւր թղթակիցը յուզարկաւորութեան զրկելէ զատ հետեալ տողերը գրած է: որք նշանակութեան արժանի են. «Ներսէս Սրբազան Պատրիարքի տարածած մահը զժողովրդեան հարուած մ'է՛ հայաստանաց քոյր եկեղեցւոյն, որում ի սրտէ կը ցաւակցի համայն շէկէն ազգը» և միայն համայն շէկէն ազգը և անգամայն ի սրտէ կը մնայ: որք Աստուածային նախախնամութիւնը նոր Ներսէս մը յարուցանեալով՝ միմեանք մեր սիրելի հայ եկեղեցւոյն, որ շէկէն ազգը և եկեղեցւոյն պարտի բարեկամական և եղբայրական զգացումներ տածել «միշտ վայելելով նորա փոխադարձ սէրն և յարգանքը»:

Ջարմանակ է, որ երբ Աթինքի և Պօլսոյ յոյն մամուլը այսպիսի լիզու մը կը գործածէ և առ հասարակ տեղացաւ եւրօպական մամուլը հայ սրտերը կ'սփոթէ: Թուրք մամուլը իւր ողորմելի ընդ ամենը Յաւորեայ հրատարակութեամբ կարծես յարմար ժամանակ կը համարի հայոց

մաթիւ է:

— Գլխաւորաբար ոչ Ուստի ևս ստիպուած եմ, ամեն տարի, հօտալներ վարձել: Այս բոլորի վրայ հօտալ ունիմ: Քահանայապետութեան պատճառաւ ինքս մշտապէս չեմ կարող դաշտերու մէջ աշխատել: Երբեքսի մէջ վրդը ինչ, հիւանդութիւն է: Այնպէս որ մեր տան մէջ իսկական աշխատողներն են մեծ որդիս, Մարտիրոսը, ձեր հրամանաց տնտեսակցը, որ այժմօրը հետ Խաչքի լիւն ունիմ: Դրանցից Յայն ունիմ մի չարթից վերադառնալ: Յետոյ այս փոքր որդիս, Թորոն. վերջապէս հարս: Ահա ողբաւ են այս օջախը կանգուն պահողները: Մի թու չէ՛ ունեցայ, բայց Աստուած շտաով խիցի զլիսի և առաւ: Մէկ ու կէս տարեկան էր խեղճը, երբ մեռաւ:

— Ավստ: Ձեզ համար, ես կարծեմ, դա կրկնակի կորուստ է, տէր հայր: — Փրկելու համար շատ աշխատեցանք, բայց Աստուած չը կամեցաւ: — Յիշատի, տէր հայր, գրեզերի համար բոխիներ ունեք արդե՞ք:

— Ո՞ր տեղից: Գուր մի կարծէ՛ք թէ տաճիկ տէրութիւնն ևս Մոսկովի տէրութեան նման (ինչպէս լսած ենք) ամեն մի քաղաքի ու գաւառի համար կանոնաւոր բոխիներ է պահում: Տարբերակ չ'իւրաքանչեւ ինքները «մեղաւոր» ստանց բռնական օգնութեան են մը: Նուր, որ միայն սովորական, մասնաւոր հիւանդութիւնքը: Մեր բոխիք նախ և

առաջ, ի հարկէ, Աստուած է և ապա մենք ինքեանքս: Մեր իմացան էլ ինչ է որ, առանձին, շատ անգամ պառակտուած, անմիտ դեղերմք, որոց շատ անգամ զոհ է դնում ժողովրդը: Թուական հիւանդութիւնը և մահը Հինքի տանու բոխիները այսպէս մեղեցին, իբր թէ մայրը շատ փափակ էր պահում, զկուղացու սովորութիւններին չէր յարմարեցնում նորածնի ուսուցան ու պահաւոր...

— Ո՞նց թէ մայրը զկուղացու սովորութիւններին չէր յարմարեցնում: Միմեծ ձեր հարսը զկուղացի աղջիկ չ'ը նմանապէս:

— Ո՛չ, բարեկամ, նա քաղաքային, լրջութեամբ է:

— Այդ հնց է պատահել, որ ձեր հարսնայտուն լրջութեամբէք էք ընտրել: Ես, զոհեալ որքան լսած եմ, զկուղացիք այդպիսի սովորութիւն չ'ունին:

— Համարում է: Բայց Մարտիրոսի քաղաքի աղջիկ առնել մի գէպք էր: Հրամայեցէք, բարեկամ, գնալ և հանդուստանալ: Անկողնից վաղուց պարտաւոր է, — ասաց տէր Պետրոսը և հիւրին դէպի սենեակը առաջնորդեց:

Որքան էլ որ Լեոնին հարկաւոր էր Եթիւքին Հինքը ընկնելու «գեղարկաւոր» մոթիւնն ևս իմանալ, բայց ստուտալով վերջին խօսքերին վրայ՝ այլ ևս հրահար չը կար խօսակցութիւնը շարունակել: Անթառառնաւ ստանձնացաւ իւր սենեակը: Տէր Պետրոսը ցոյց տուց

նրան ջրի կուժը, որ դռան կշտին էր դրած: Քահանան կանխեղ ձեռք նորդեց և հիւրին հանդիստ քուն մաղթելով քաշուց զնաց իւր ննջարանը:

Հի. Լեոն Անթառառնի համար այլ ևս ոչ մի տարակուսանաց տեղիք չը մնայ: Թէ տէր Պետրոսի հարս Եթիւքը, ոչ այլ ոք է, թէ ոչ լրջութեամբ էր նախկին սովորութիւններին չէր յարմարեցնում նորածնի ուսուցան ու պահաւոր... Լեոն Անթառառնի համար այլ ևս ոչ մի տարակուսանաց տեղիք չը մնայ: Թէ տէր Պետրոսի հարս Եթիւքը, ոչ այլ ոք է, թէ ոչ լրջութեամբ էր նախկին սովորութիւններին չէր յարմարեցնում նորածնի ուսուցան ու պահաւոր... Լեոն Անթառառնի համար այլ ևս ոչ մի տարակուսանաց տեղիք չը մնայ: Թէ տէր Պետրոսի հարս Եթիւքը, ոչ այլ ոք է, թէ ոչ լրջութեամբ էր նախկին սովորութիւններին չէր յարմարեցնում նորածնի ուսուցան ու պահաւոր... Լեոն Անթառառնի համար այլ ևս ոչ մի տարակուսանաց տեղիք չը մնայ: Թէ տէր Պետրոսի հարս Եթիւքը, ոչ այլ ոք է, թէ ոչ լրջութեամբ էր նախկին սովորութիւններին չէր յարմարեցնում նորածնի ուսուցան ու պահաւոր...

տատարող այնտեղ մնայ: Աստուած իմ, ինչ և ճիշդն խոստումներ արաւ, յոյսեր տուեց այն ժամանակ հայրը որդւոյն: Միմեծ Գրիգոր աղան չը զիտէր, գէթ Պօլսում լսած չէր, Եթիւքին արդէն մարդու գնացած լինելու... Բարեկամ, այս անգամ ևս Գրիգոր աղան չը խաբէր, չը յիմարացրեց միմեծ Լեոնին: Անշուշտ:

— Ա՛հ, հայր իմ հայր, ճիշդն դռան, ճիշդն մահաբեր են ինձ համար քո տանն մի իրաւունք ու կատակներն, — հառաչեց երիտասարդը և երեսը ձեռքի լուր զոյցեց:

Գրիգոր ինչ յետոյ նա, առանց շորերը հանելու, վեր ընկաւ անկողնի վրայ, զլուրը ծածկեց վերանալով և երեսային նման սկսեց լալ ու հեծկտալ: Նա այդ զրոյթեան մէջ երկար մնաց: Սէր դէպի Եթիւքը, վերջոյ նոր կորստեանը համար, կարեկցութիւն դէպի ուղիւն խաչձոն, ատկութիւն դէպի հարազատ ծնողը, — այս ամեն հոգեկան զգացումներն Անթառառնի զլուրը և կրծքում շարունակ մարանչում, մղում, վանում էին մէկմէկ: Յամարած նա տեղիքը վեր թռաւ և դէպի պատից կախած պայտաւոր վաղեմ:

Գրիգորն ձեռքերով այնտեղից նա մի նամակ հանեց, ծրարը ձեռք և սկսեց աղափար կարդալ: Նամակը Գրիգոր աղայինն էր, ուղղած Միսոս աղային: Նամակի բովանդակութիւնն ճիշդ այն էր, ինչ որ Գրիգոր աղան Ախալցխայում Լեոնին պատմած էր: Հօր ստանձն-

րը և զրաճները նոյնն էին: Աստուած իմ երբեք:

— Բարեկամ—մտածեց Լեոնը — հայրս ինձ խաբած չէ, ինձ տառ և նամակում մը դրած խօսքերը նոյնն են: Եթիւքին մարդու գնացել, գուցէ, նա չը զիտէր: Այս շատ հաւանական է, բայց — դարձեալ չիմեղեցաւ երիտասարդը — հողար անգամ, և հազար տեսակ, խաբեղալութիւն անողը, չէր կարող միմեծ այս անգամ ևս նոյնը անել: Ո՞րքան թէ, նա, մի ուրիշ նամակաւ էլ, այս նամակի բովանդակութիւնը չը պիտի հեղքէ: Գուցէ արդէն հեղքած էլ է: Ո՞ր օրում, որ դէպքում հայրս ինձ հետ մարդաւարի վարուցեալ, որ այս անգամ ևս վարուի: Նա ինձ խաբեց, յիմարացրեց կըր դեռ: Երբեքսի մեծ է և տակաւին մանուկ: Նա ինձ խաբեց և յիմարացրեց և՛ Ախալցխայում մինչև այնտեղից դուրս գալու: Եւ ան, անշուշտ խաբեղալութեամբ զարծեալ իմ քաղաքի դէպի լրջութեամբ ուղղեց, որպէս զի... ան, որպէս զի աչքը բացօթ տեսնեմ և վայելիմ: անգամ խաբեղալութեան ու բռնաբարութեան ստակալ հետեանքը... Տեսնեմ Եթիւքին կոշտ զկուղացու ճանկըն ընկած և... ան, հայր, հայր, բռնաբար, խաբեղալ հայր... Բայց ոչ, դու ուղ ևս իմ հայրս չես... ևս է՛ք հայրս չունիմ: Այստե՛հ ևս՝ ես եմ, և կա՛նոն: Ինչ որ կուղեմ: Վարդն... ինչ կարող եմ անել: Մէն միմեծ երիտասարդ մարդ, սրտով քանիքստեմ, զը-

